

NEAMERICKÁ ČERNOŠKA V AMERICE

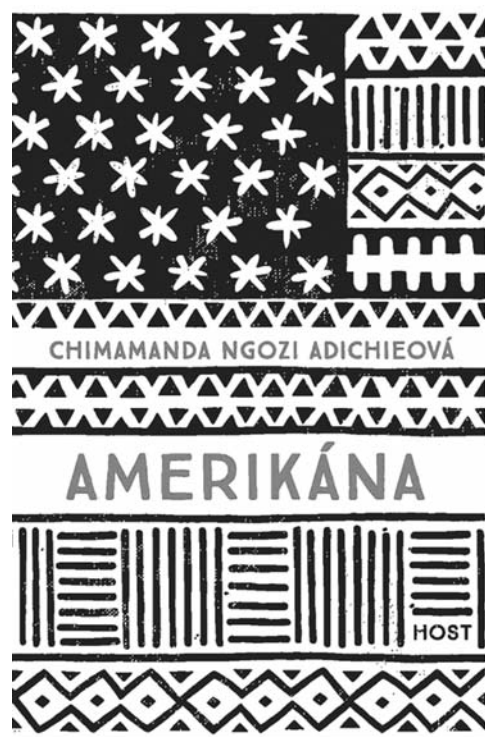
**Chimamanda Ngozi Adichieová:
Amerikána
Z angličtiny přeložil Petr Štádler
Host, Brno 2017, 552 s.**

Ifemelu a Obinze jsou mladí, inteligentní a plní elánu. Jenže jejich rodná Nigérie se už od 80. let zmitá v područí vojenské diktatury, nespokojení vysokoškolské učitelé takřka nepřetržitě stávkují a vyhlídky na slušný život si v zemi mohou dělat jen podvodníci, korupčníci, všemožní leštiči klik a krásky, jež se bez ostychu nechávají vydržovat ženatými armádními generály. Ani svéhlavá, na místní poměry až příliš smělá Ifemelu, ani poklidný, předčasně dospělý Obinze o podobnou budoucnost nestojí, a tak ještě za studií začínou upínat své naděje k zahraničí, kam v posledních letech zmizela řada jejich vrstevníků. Když se Ifemelu během další univerzitní stávky zneznadání otevře možnost odejít studovat do Spojených států, ani jeden z milenců netuší, že je to na dlouhou dobu naposledy, kdy jeden druhého mohou sevřít v náručí. Zatímco zprvu optimistickou a zdánlivě nezdolnou Ifemelu navzdory dílčímu stipendiu brzy pohltí těžkosti přistěhovaleckého života a během několika měsíců si sáhne až na dno, Obinzemu, jenž se k ní měl podle původního plánu ihned po dokončení bakalářského studia připojit, americké úřady odmítnou udělit vízum. Zůstává nedobrovolně uvězněná v Nigérii, odříznutá nejen od ženy, kterou bezmezně miluje, ale též od života, jež si po jejím boku vysnil.

Přibližně takto lze alespoň ve zkratce naznačit hluboké jizvy, které si z mládí přináší oba ústřední hrdinové v pořadí třetího románu nigerijsko-americké spisovatelky Chimamandy Ngozi Adichieové. Tato próza má přes pět set stran a na český

knížní trh se v pečlivém a jazykově pestrém překladu Petra Štádlera dostává čtyři roky poté, co se ve Spojených státech stala naprostou literární senzací. A není nikterak složité domyslet si proč: Adichieová, které v češtině před lety vyšel už její druhý román *Půl žlutého slunce*, je nadanou vypravěčkou s citem pro detail a navíc skutečně má co říci. Její společenskokritický dvojobraz současné Ameriky a Nigérie je neobvykle široký a hýří pachy a barvami. Čtenář v něm společně s Ifemelu či Obinzem nakukuje do přijímacích salonků nigerijských armádních pohlavářů, dochází na schůzky univerzitních spolků, účastní se dýchánek liberálních amerických intelektuálů, kteří holdují biopotravinám a v prezidentských volbách podporují outsidera Baracka Obamu, ale také přespává v provlhlém pokojíčku s plesnivým kobercem, čistí toalety na vypůjčenou kartičku sociálního pojištění, snáší urážky i vydírání a především se opakovaně zpronevřuje vlastnímu já.

Časově se příběh rozpíná mezi románovou současností zasazenou do období krátce po zvolení Obamy prezidentem a četnými retrospektivními kapitolami z 90. let a počátku milénia. Ty se vrací až ke zrodu Ifemelina a Obinzeho vztahu a poodkrývají složité, hořkými pády i idylickými vzestupy poznamenané období, které přítomnému ději předcházelo. Mezi oběma časovými rovinami přechází Adichieová bez obtíží a dle momentální potřeby, aniž by cítila nutnost podřizovat se nějakému předem stanovenému vzorci. Na první pohled tak může výstavba románu působit poněkud náhodně či ledabyle, tím spíš, že je Obinzemu a jeho části příběhu věnováno výrazně méně prostoru než psychickému strádání Ifemelina, „*neamerické černošky*“ v Americe. Tato asymetrie však knize v celkovém součtu nijak neubližuje, ba naopak. Adichieová, která si po odchodu do Ameriky podle všeho prošla obdobnou

životní zkušeností jako její hrdinka, je jednoznačně Ifemelina část příběhu mnohem bližší, lépe se v ní orientuje, a dává jí tedy logicky přednost. To se odráží i ve větší detailnosti a propracovanosti Ifemelinych kapitol; ty působí mnohem živějším a dynamičtější dojem než zběžně zachycené osudy Obinzeho.

Text románu, bohatého mj. na barvitě, přirozeně znějící dialogy, je protkáno blogovými zápisky hlavní hrdinky, které se s neobvyklou, až štiplavou upřímností a nemilosrdností strefují do otázky rasy, respektive rasové nesnášenlivosti a setrvalé segregace obyvatelstva. Ta možná není na první pohled tak patrná, na její projevy lze však narazit na každém kroku: v mizivém procentuálním zastoupení černošek v dámských časopisech, předsudcích zaměstnavatelů vůči zvolenému účesu, prezírávém chování obsluhy restaurace či křivém úsměvu bělošského čističe koberců.

MAJÍ TO ŽENY TĚŽŠÍ?

**Hana Kolaříková: Pravý leopardí
kožich
Brno, Host 2017, 224 s.**

Další z pozdních debutantek naší soudobé prózy Hana Kolaříková (nar. 1971) jako by vše doháněla – rychle se dopracovává vlastního autorského stylu. Její prvotina *Tma před úsvitem* (2011) byla ještě oblečena do hávu historického románu; autorka ji situovala do počátků přemyslovského knížectví v 11. století. Přestože již tehdy prokázala bravuru při fabulování napínavého příběhu, titul poněkud zapadl, pravděpodobně i s ohledem na komerčního vydavatele (brněnská Moba). Druhou prózu nazvanou *Mušle*, vypravenou nakladatelstvím Kniha Zlín, již kritika zaznamenala a konstatovala, že Kolaříková sice dokáže vytvořit silný a dojmavý příběh založený na mezilidských vztazích a „*univerzálním lidském zoufalství*“ (Martin Lukáš), avšak místo aby se soustředila na ústřední příběh, odbíhá od něj nefunkční polytematicností a dekorativními literárními prostředky. Intenzivní výpověď zde byla ještě zkrátka zastíněna extenzitou, jež se před ní rozevřela jakoby náhlým objevením zásobnice uměleckých postupů.

Posledním prozaickým titulem ovšem literátka dává jasně na vědomí, že dokáže svůj styl dále kultivovat a zdokonalovat i svou schopnost vytvořit smysluplný narativní text. *Pravým leopardím kočičím* se navíc Kolaříková vřazuje do plejády kmenových autorek nakladatelství Host a staví se po bok Radky Denemarkové, Aleny Mornštajnové, Jakuby Katalpy, Petry Sou-

kupové či Kateřiny Tučkové. A – řečeno sportovním slangem – při takové konkurenci jistě není snadné obstát.

Tematicky spolu poslední prózy Kolaříkové poměrně úzce souzní. V obou nalezneme motiv nenarozeného, respektive narozeného, avšak záhy zesnulého dítěte a rozvedených rodičů. Protagonistka Jana se ve vstupní scéně první kapitoly vrací z porodnice ve smutečním šatě, což samo o sobě stačí k tomu, aby s ní čtenář od začátku soucítil. Ale nedosti na tom, Jana ještě v prologu stačila žijící děťátko pohladit po ručičce a při tom jí chlapeček nečekaně sevřel prst: „*Chytili se jeden druhého a v tu chvíli věděla, že se už nikdy nepustí.*“ (s. 9) Přestože jejich spojení trvá jen krátce (ačkoliv jak se to vezme: hrdinka odmítá vydat urničku s potomkovým popelem a nechává si ji ve svém bytě), nachází v sobě Jana jakousi vnitřní sílu sublimující tuto životní katastrofu a začne pátrat po svém ne zcela jednoznačném původu. Jak se konstatuje na obálce – ztráta „*otevřela nebezpečnou cestu do hlubin vlastní duše.*“ V textu samotném je otevření této dosud neznámé brány k poznání sebe sama reflektováno následovně: „*Jana přivedla na svět spolu s dítětem i duchy předků a poté, co o miminko přišla, začaly se do jejího vědomí tlačit nevědomé obsahy, vytvářely nelad, něco, co si žádalo o vysvětlení, o urovnání, něco, co se teď plazilo kolem stolu [...].*“ (s. 96)

V dalších, většinou metaforicky pojmenovaných kapitolách, se čtenář prostřednictvím četných flashbacků seznamuje s její rodinou, otcem Jiřím, uznávaným archeologem, matkou Eliškou, která kdysi byla jeho studentkou, a také s otcovou matkou židovského původu, babičkou Ernou

(a skrze její textové partie dokonce s praprababičkou Rút). Té se sice podařilo přežít Osvětim, avšak (nebo právě proto) ani to ji nepřivedlo ke šťastnému životu. Erna přitom sehrála důležitou úlohu při Janině výchově, byla jí vzorem pro svoje charakterové rysy a dovednosti. Později vstupuje na scéně ještě hrdinčina nevlastní sestra Zdena, jež propadla alkoholu. Alespoň jako náhradní matka se pak Jana osvědčuje při občasném hlídání dcerky své kamarádky Tinky.

Jako efektně využitá konjunkturální téma se může jevit židovská tragédie za druhé světové války, která je do ústředního příběhu zapuštěna prostřednictvím vyprávěcí linie babičky Erny. Avšak překvapivé až šokující finále ukazuje, že autorka má tento tah dokonale promyšlený, a navíc se jím téměř freudovsky osvětlí otcova autoritativní povaha, která nepřipouští žádný jiný názor.

Při bližším ohledání nastíněné konstelace postav se ukazuje, že genderové sympatie nejsou v žádném případě rozloženy rovnoměrně. Muži se čím dál víc projevují jako sobci a násilníci, kteří nejsou schopni ženám adekvátně porozumět a pouze je vysávají. Takto jsou zobrazeni jak Janin bývalý partner (ten ovšem není otcem jejího dítěte), tak Tinčin manžel, a především hrdinčin donchuánovský otec. Mužským postavám zkrátka chybí byt jen špetka empatie a jejich jednání je řízeno takřka výhradně libidem, jemuž propadají prakticky za jakýchkoliv okolností. Ženy jsou naopak čisté bytosti, jež udržují rodovou návaznost a stávají se oběťmi mužské sebestřednosti. Takové konstatování zní jako značně opotřebované klišé a vyprávění má k načrt-

Přítom před příchodem do Ameriky se rasismus Ifemelu svým způsobem netýkal. Až v Americe ji tmavý odstín její kůže automaticky ocejoval a uzavřel do předpřipravené společenské škatulky, ze které ani na prahu 21. století nelze jen tak vyklouznout. Na příkladu Ifemelinych postřehů a zážitků Adichieová ukazuje, že ponižující může být nejen otevřený projev rasismu, ale například též přílišná, přehrávaná náklonnost k potlačované menšině, motivovaná prakticky tímtež pocitem vlastní nadřazenosti.

Román, na jehož scéně defluje celá řada vedlejších postav rozličného vzdělání i společenského postavení, se nicméně nezabývá pouze palčivými otázkami rasy a zkušenostmi migranta. Ve zcela základní rovině vykresluje *Amerikána* nejrůznější polohy mezilidských vztahů od nesobecké lásky přes vypočítavé zlatokopectví až po bezuzdnou závislost. Ukazuje, jak člověk mohou pokrýt peníze, ale také jak si lze zachovat důstojnost navzdory vnějšímu pokoření. Detailně se zabývá významem účesu v černošské komunitě, dotýká se nešvarů anonymních internetových diskusí, ale demonstruje i blahodárny vliv, který může internet na život člověka mít. Pouze mezi řádky pak poukazuje na vsudypřítomnost chytrých telefonů či vzrůstající příklon k biopotravinám, aniž by oba moderní fenomény morálně odsuzovala. A v neposlední řadě – i s ohledem na množství literárních odkazů, ne-li rovnou čtenářských doporučení – vzdává *Amerikána* hold literatuře a její roli v životě člověka.

Adichieová se zkrátka svým nápaditým, stylisticky čistým projevem, který nesklouzává ke klišé, pokouší zachytit lidské společenství na počátku 21. století v celé jeho protichůdnosti. I proto je po její knize dobré sáhnout.

Jakub Ehrenberger

nutému schématu skutečně nebezpečně blízko (mám to ověřeno i od čtenářky, tudíž nejde o sebeobranu).

Těžko říct, co prozaičku k takto zjednodušenému modelu přivedlo, ale odvažují se konstatovat, že tato okolnost snižuje kvalitu jinak zdařilého, vyváženě komponovaného a poměrně sugestivního románu, na mnoha místech navíc lyrizovaného neotřelými metaforami a přirovnáními: „*Láska k Elišce mu vydržela dva roky, pak z něho sjela jako kovová obruč vědra, zabořená v prachu u vyschlé studny. Železo zkoroduje, dřevo shnije, jen voda zůstává, prameny zurčí hluboko pod zemí a on je hledá celý život.*“ (s. 47)

Pravý leopardí kočičím po prababičce, jež Jana bez vědomí rodičů přechovává, se stává symbolem kontinuity a tradice rodiny, které zajišťuje ženská linie. Autorka tu vystupuje jako zastánkyně až archetypální role ženy ve společnosti, která je navzdory pokročilé emancipaci a feministické ideologii neměnná. Femininní pozitivum a maskulinní negativum jsou dohnána do extrému závěrečnou větou, vytištěnou navíc kurzívou. Otázka *Proč to děláte?* je totiž vyslovena bezprostředně po důkazu Erny obětavosti a nad reprodukci Rafaelovy madony s dítětem. Otázka má být určena ženskému pokolení, které na sebe znovu a znovu bere tvář pokory a mateřské obětavosti. Na rozdíl od mužů, kteří coby věční hledači kráčeji bezohledně za svými ideály, jak jinak než nedosažitelnými. Na druhé straně se dá takové rozložení sil číst nejen jako smutný úděl žen, ale rovněž jako prokletí mužského rodu.

Erik Gilk